

פורים

וגם חרבונה זכור לטוב

- א. יתבאר פלא עצום: בגמרא במסכת מגילה מבואר שאחשורוש שנא יהודים לא פחות מהמן, ואם כך כיצד יתכן, שלבסוף הרג את המן ואילו את עם ישראל הציל?
- ב. מדוע לא הסכים אחשורוש לקבל מהמן עשרת אלפים כיכר כסף?
- ג. "מי הוא זה ואיזה הוא" - וכי אחשורוש לא ידע על הגזירה "להשמיד להרוג ולאבד"? הלא הוא עצמו חתם עליה, ולמה אם כן הציג את עצמו כ"תמים" כל כך בפני המלכה?
- ד. איך יתכן, שמחד מבואר בגמרא, שחרבונא היה באותה עצה עם המן, ומאידך, במדרש מבואר שחרבונא הוא אליהו הנביא? "הלנו אתה אם לצרינו"?
- ה. מדוע כתוב שמרדכי סיפר לאסתר "את פרשת הכסף", וכן אסתר אמרה: "כי נמכרנו" - הרי אחשורוש כלל לא נטל כסף מהמן?
- ו. מפני מה הזמינה אסתר רק את המן לסעודה? ומדוע בקשה משתה נוסף, ורק אז גלתה סוף סוף "מה שאלתך"?

אחשורוש שונא ישראל

"מגילת אסתר" - שמה של המגילה, רומז לעומקו של נס פורים:

מחד, ידוע ששם ה' אינו נמצא במגילה, ואם כן "ההסתר" מרובה. אולם "מגילה" מורה על משהו גלוי. ואם כן כיצד יתכן, שבד בבד מולכים באותה כיפה "נגלה" ו"נסתר"?

והנה בגמרא במסכת מגילה (דף י"ד.) מבואר, עד כמה גדול היה נס פורים. שהרי ידוע שאותו אחשורוש שמלך על עולם שלם - שנא יהודים לא פחות מהמן.

והמשילו בגמרא את אחשורוש והמן לשני שכנים. לאחד יש תל בשדה, ולשני חריץ. אומר בעל החריץ בליבו: הלוואי ובעל התל היה מוכר את עפרו בשבילי. ובעל התל חושב: הלוואי ובעל החריץ יקח ממני תל זה. לימים נזדווגו, אמר בעל החריץ: אנא, מכור לי תל זה. אמר בעל התל: טול אותה ממני בחינם, והלוואי.

כך גם אחשורוש, חיפש כל העת אדם שיהרוג את היהודים, שכן כמלך - יראה הדבר גרוע ובזוי אם יהרוג אומה שלימה. ועל כן, בשעה שמצא את המן, אמר לו: בדיוק אותך חיפשתי - תעשה בהם כאוות נפשך.

ומוסיף המהר"ל שיש להבין: מפני מה "העיר שושן נבוכה"? הלא נגזרה גזירה רק על היהודים? וכן יש לברר, מדוע ישבו אחשורוש והמן לשתות יין?

אלא שהבינו אחשורוש והמן, שזהו מעשה מופקע ונטול כל הגיון - להשמיד ולהרוג עם שלם!! ולכן "העיר שושן נבוכה" - כי גם הגויים פחדו מאוד, כיון שחששו שאם משמידים עם שלם - אולי הם הבאים בתור לאחר מכן. ולכן ישבו המלך והמן לשתות יין, כדי להפיג את החרדה שבליבם.

וזו הסיבה, שהתחכם המן, וכתב באגרות: "ושללם לבוז" - שמא יסרבו הגויים לאבד אומה שלימה! ולכן נתן להם שוחד, שמי שיהרוג יהודי - יטול את כל כספו.

ובמדרש רבה (ז', י"ג) מבואר, שבתחילה חשש אחשורוש להרוג את היהודים, שכן זכר היטב את פרעה, עמלק, סיסרא וסנחריב, שנחלו מפלה ניצחת בשעה שנלחמו כנגד עם ישראל.

אמר לו המן: כבר נהיה זקן [עפרא לפומייהו], שהרי נבוכדנצר החריב את ביתו, והגלה את עמו.

הסכים אחשורוש לבסוף, אולם סירב לקחת ממון ואמר: "הכסף נתון לך". ובמדרש מבואר, שחשש אחשורוש למכרם, כי מלך שמוכר עם תמורת בצע כסף, הרי זה מעשה שפל ביותר!

ועל כן, העילה להורגם היתה, העדות של המן שאת "דתי המלך אינם עושים". אבל לקחת כסף, לא יכל אחשורוש, שכן אז היה מוכח שהכל עלילה! וחשש המלך פן יתגלה דבר זה בעולם - ולכן, מיד נתן את הטבעת בחינם. וכסף -

פרשת הכסף

יוצא, שענין הכסף היה "סוד מלכותי", וידע אחשורוש שישמר הדבר בסוד - בינו לבין המן.

אולם, היה עוד אדם שידע על כך: "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו".

ומי סיפר לו על מסירת הטבעת? במדרש רבה מבואר שהיה זה אליהו הנביא זכור לטוב!

ולאחר מכן אסתר שלחה את התך לבדוק מדוע מרדכי לבוש שק, ובגמרא במסכת מגילה (דף ט"ו.) מבואר, שהתך הוא הנביא דניאל. ונקרא בשם זה, כיון שהיה שלישי למלך בתקופת בלשאצר ודריוש, אבל אחשורוש חתכו ממשרתו, לכך נקרא התך.

ראה המן את מסירת הדברים בין מרדכי לאסתר, והרג את התך! יוצא שדניאל הוא היהודי היחיד שהרג המן!

על כל פנים, הספיק התך להעביר מסר ממרדכי לאסתר: "ויגד לו מרדכי וכו' ואת פרשת הכסף". וקשה: מדוע הוסיף מרדכי לגזירת המן גם את "פרשת הכסף"? הרי הכסף לא ניתן לבסוף? אלא שהבין מרדכי שאם אליהו הנביא הזכיר את ענין הכסף, צריך לציין זאת גם באזני אסתר.

ואז, במשתה ביום השני, גלתה אסתר סוף סוף "מה שאלתך", ואמרה: "כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד".

אוצר החכמה

מבאר החתם סופר ביאור נפלא:

אחשורוש שמע "נמכרנו" - תמורת כסף! והחל לזעום כולו: מי סיפר על הכסף? כיצד נודעה המכירה? הלא זה סוד שמור ממדרגה ראשונה שרק המן יודע עליו, ומי אם כן סיפר אותו - "מי הוא זה ואיזה הוא"?

אולם אסתר הבינה שאחשורוש שאל, מי גזר "להשמיד להרוג ולאבד", והשיבה מיד: "המן הרע הזה"!

ואילו אחשורוש, הבין שקיבל תשובה, על מה שהוא חשב לשאול - מי סיפר ובגד במלך: המן! היחיד שידע!

נדדה שנת המלך

"והמלך קם בחמתו ממשטה היין אל גינת הביתן" - אחשורוש כעס, כיון שהמן בגד! הוא גילה סוד מלכותי, שעלול להזיק למלך.

אלא שבחז"ל מבואר, שכעסו של אחשורוש על המן, החל לפעפע עוד קודם לכן:

במדרש רבה (ט', ג') כתוב: "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" - היה זה ליל הסדר, ליל פסח, והרבה נדדו שינה בלילה הזה:

ישראל נדדו שינה וצמו - על שנגזרו לאבדון.

ומרדכי עמהם - כי ידע שרוצה המן לתלות אותו למחרת בבוקר.

אסתר - עסוקה היתה בהכנת סעודה.

והמן - היה עסוק בהכנת העץ.

אבות העולם - היו מבקשים רחמים בשמים.

והקב"ה - כביכול, גם כן נדדה שנתו.

ואילו אחשורוש - ישן! שלח הקב"ה אליו את גבריאל: לך, ונדוד את שנתו. החל גבריאל מטרף את ליבו ולוחש לו: כפוי טובה, לך ושלם טובה לבעליה.

מבאר רבי שלמה אלקבץ זצ"ל בספרו מנות הלוי: מדוע דווקא גבריאל נשלח למשימה הזו? והטעם, כיון שהוא החל בהצלת עם ישראל על ידי שהצמיח זנב לושתי, וכתוצאה מכך באה אסתר במקומה.

ואותה ושתי היתה נינה לנבוכדנצר, שגבריאל עצר אותו מלכת יותר משלוש פסיעות לכבוד ה', משום שאם היה הולך פסיעה רביעית, היתה גם ושתי - דור רביעי, מולכת על כל העולם, וכיצד ינצלו עם ישראל? לכן גבריאל, הוא זה שסיים את העבודה בה החל: עצר את נבוכדנצר, עשה זנב לושתי נינתו, ועכשיו - טירף את ליבו של אחשורוש.

ואחשורוש היה מבוהל. ובגמרא במסכת מגילה (דף ט"ו:): אמר רבא, שהתחיל אחשורוש לחשוב: מדוע הזמינה אסתר את המן בלבד? אולי זוממים המן ואסתר להרגני! ואם כן, כיצד יתכן שאף אחד לא בא לספר לי על העלילה שנרקמת נגדי? כנראה שאי פעם עשה לי מישהו טובה וטרם שילמתי לו עליה, ועל כן איננו עוזר לי בשנית.

"ויאמר להביא את ספר הזיכרונות" - ומלאך היה קורא על הצלת מרדכי

במעשה בגתן ותרש, ושמע אחשורוש שלא נעשה עימו דבר. והנה, כיון שהזכירו

את מרדכי - שוב באה עליו שינה. ולעת בוקר - לאחר לילה מעייף ומיגע, ראה אחשורוש חלום מבעית - המן אוחז בידו חרב ובא להרגו, ונוטל כתר מלכות מראשו!

נבעת אחשורוש, הקיץ בבהלה מהחלום, ומיד ציווה לקרוא להמן. אמרו לו: המן בחצר. נפעם אחשורוש: כך בדיוק חלמתי! וכאן החל לבעבע בליבו הכעס על המן, וכבר היה ברור לו לחלוטין, שזומם הוא ביחד עם אסתר להרוג אותו!

מדוע אסתר מזמינה גם את המן למשתה?

וכשהמן אישש לגמרי את מחשבותיו של אחשורוש, כשהכריז בריש גלי, שמי שהמלך חפץ ביקרו מגיע לו ללבוש בגדי מלכות, לרכב על סוס מלכותי, וכמעט שהזכיר גם כתר - אלא שנמנע מכך רק משום שראה את מבטו הזועם של אחשורוש - שלח אחשורוש את המן להתבזות לעין כל, כי ברור היה לו שהמן שואף לכתר.

ואסתר המלכה, הוסיפה לו חשד על חשד:

בגמרא במסכת מגילה (דף ט"ו): דרשו חז"ל על המילים: "יבוא המלך והמן" - "ב טעמים, המסבירים מדוע אסתר הזמינה גם את המן לסעודה?

א. בסעודת אחשורוש כבר מתו בעבר.

ב. היא למדה משאול המלך שהיתה מזרעו, ש"אם רעב שונאך - האכילהו לחם".

ג. כדי שאם תצליח לשכנע את המלך להרוג את המן, הוא יהיה נוכח במקום ולא יברח, וכך ימות באופן מידי.

ד. בשביל שלא יחשדו בה שהיא יהודיה.

ה. כדי שעם ישראל לא יסמכו עליה - יהודיה שהיא מלכה, אלא יתפללו לה' יתברך, ובאמת, כמה חששו עם ישראל, וכמה התפללו, כשראו שאסתר מקרבת רק את המן.

ו. כשהמן לידה תוכל להכשילו בדיבור.

ז. בשביל להראות לקב"ה את גודל הצרה - שנאלצת להזמין את המן הרשע.

ח. כיון שידעה שאחשורוש הפכפך. ולכן רצתה, שאם יגזור להרוג את המן,

הוא יעשה זאת באופן מידי.

ט. כדי שכל השרים יקנאו בהמן, וגם המלך יקנא בו, כדלקמן.

י. גם בלשצר מת על ידי משתה יין, כמו ושתי בתו.

יא. לפני הירידה - באה העלייה, קודם ראוי לכבד את המן כדי שיפול.

יב. ובעיקר, כיון שרצתה להראות בסעודה קירבה להמן, כדי שהמלך יהרוג את שניהם! בבחינת תמות נפשי עם פלשתים!

ובגמרא סיימו, שאמר אליהו הנביא שכל הטעמים נכונים, ואסתר התכוונה לכולם!

אחשורוש במתח

אומר המשך חכמה, שיש לדקדק את לשון הפסוק: במשתה הראשון אמרה אסתר שעשתה משתה "לו" - לאחשורוש, וביום השני אמרה: "אשר עשיתי לכם" - השוותה את המן לאחשורוש!

וכשראה אחשורוש בסעודה, שאסתר יושבת ליד המן, הוסיף הדבר רוגז על רוגזו.

ומטעם זה, הזמינה אסתר את המן לסעודה!

ואז שאל אחשורוש בחשש: "מה שאלתך", ואסתר דחתה הכל למחרת, כדי שימשיך לחשוש! שיחשוד בהם!

ואם כן, לא די שאחשורוש חלם שהמן עם חרב ורוצה להרגו, אלא שגם שמע מפיו מפורשות על תאוותו ללבוש בגדי מלך. ואפילו אסתר שתפה פעולה, והזמינה רק את המן, ואף הראתה חיבה להמן, ולכן היה אחשורוש משוכנע שיש קנוניה נגדו. ואז, בשיא הסעודה - שמע על הכסף! בגידה של המן בו.

יצא אחשורוש לחצר כדי להירגע, ואז מבואר בגמרא במסכת מגילה (דף ט"ז), שירדו מלאכים שנידמו לבניו של המן, והחלו לקצוץ שם אילנות. אמר להם אחשורוש: מה מעשיכם? למה אתם קוצצים אילנות מגינת המלך? אמרו לו: כך ציוונו אבא, המן.

וכבר היה אחשורוש משוכנע לגמרי, שהמן רוצה להרגו, ואז ראה את "המן נופל על המיטה אשר אסתר עליה".

ואז, בשיא הרוגז, על המן הבוגד: "ויאמר חרבונה וכו', גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דיבר טוב על המלך" - אומר הגאון מוילנא, שאחשורוש הבין את המשפט כך:

העץ שהכין המן - "טוב על המלך" - הוא נועד לתלות את אחשורוש עליו!!!

מקשה **החתם סופר**, כיצד יתכן שהבין אחשורוש את המשפט של חרבונה בצורה כזו, בו בזמן שמיליוני יהודים קוראים בכל שנה את המגילה, וכולם מבינים שהמילים **"טוב על המלך"** כוונתם, שמרדכי דיבר טוב על המלך? היאך הבין אחשורוש את הדברים, כאילו פירושם שהעץ טוב למלך, ונועד לתליית המלך?

מסיים החתם סופר את המהלך באופן נפלא ואומר, שאדם רואה מהרהורי ליבו, ועל כן, אחרי שאחשורוש ראה בחלום שהמן בא להרגו, ועוד הבין שאסתר והמן זוממים משהו, וגם את **"פרשת הכסף"** סיפר המן, ובחצר שלו - **"בחצר המלך"** חתכו עצים - אחרי כל זה, ודאי שאחשורוש שמע את מה שחשב כל הזמן - שהמן רוצה לתלות אותו!

וכיון שכך, מיד פרק זעמו, ואמר: **"תלוהו עליו"** - המן יתלה!

וגם חרבונה זכור לטוב

ומי היה אותו חרבונה, שעזר לעם ישראל כל כך, ואמר את המשפט הנכון במקום הנכון?

במדרש רבה (י', ט') כתוב, שהיה זה אליהו הנביא, שנדמה לחרבונה.

אולם, תמוה: כי בגמרא **במסכת מגילה** (דף ט"ז.), אמר רבי אלעזר: **"חרבונא, רשע היה, ובאותה עיצה היה, להרוג את מרדכי. וכיון שראה שלא נתקיימה מחשבתו - ברח פן ימות גם הוא."**

וקשה: אם חרבונא ברח, כיצד הוא דיבר על העץ? ואיך יתכן שהיה שותפו של המן, ובו זמנית גם אליהו הנביא? ומדוע אומרים **"וגם חרבונה זכור לטוב"** - והלא חרבונה היה גוי?

מבאר הגאון **רבי חיים פיינשטיין** ביאור נפלא:

חרבונא האמיתי, היה רשע, חבר להמן, והוא באמת ברח! ואז, בא אליהו הנביא בדמותו, שכן חרבונא האמיתי לא היה במקום! ואליהו הנביא הוא שאמר את המשפט הנכון במקום הנכון!

ושתי הוכחות עצומות למהלך הנפלא הזה:

א. בתחילת **המגילה** (א', י') כתוב **"חרבונא"** - באות א', ואילו בסוף המגילה, על **חרבונה** שמספר על העץ של המן, כתוב: **"חרבונה"** - באות ה'. מוכח שזו

אותה דמות - ולכן השם דומה - אבל לא אותו אדם! האחד רשע, והשני - אליהו הנביא.

ב. וראיה נוספת, שבתחילת המגילה כתוב, שחרבונא היה סריס של "המלך אחשורוש", ואילו בסוף המגילה, כתוב שהיה סריס של "המלך". וידוע בחז"ל, ש"המלך" סתם - הכוונה לקב"ה, למלכו של עולם.

ואם כן נפלא ביותר, "חרבונה" באות ה' - הוא סריס ושר של הקב"ה - אליהו הנביא!

וכדי לרמז זאת, אומרים: "וגם חרבונה זכור לטוב" = "אליהו הנביא זכור לטוב"!

גם מגילה - גלויה וגם אסתר - מוסתרת

ולפי זה יובן, מדוע נקראת המגילה - "מגילת אסתר".

כי אף על פי שכל מעשי ה' "בהסתר", ושמו אינו נזכר כלל במגילה, כדי לרמז שהכל נראה טבעי - מלכה מתה ויהודיה תפסה את מקומה, ומרדכי הציל את המלך, "ובמקרה" לא קיבל שכר וכו'.

אבל כמה "גלוי" יש ב"מגילה" - כי הכל התרחש על ידי המלאכים: גבריאל הצמיח בתחילה זנב לושתי, ולבסוף גרם לכך שאחשורוש יחלום חלומות בעתה "בלילה ההוא". "ויכתב בספר הזכרונות" - על ידי מלאך, ולבסוף גם מלאך קרא בספר הזכרונות, וכן מלאכים באו בדמות בני המן - וגזזו עצים מגינת המלך.

ובעיקר - אליהו הנביא! הוא זה שגילה מלכתחילה למרדכי על הגזירה הנוראה, והוא גם זה שניגלה בדמות חרבונה - וחרץ את דינו של המן לתליה!

ועל כן, בתוך ההסתר פנים, הראה הקב"ה לעם ישראל כמה גילוי פנים יש! כל המגילה מסובבת בניסים "נסתרים גלויים", וסופה המרהיב - "ונהפוך הוא", נעשה דווקא על ידי אליהו הנביא, שהוא "המבשר" על משיח בן דוד.

ועל כן, כמו שבימים ההם - היפך אליהו סדרו של עולם, והושיע את עם ישראל, כן נזכה במהרה לראותו, ויבשר לנו על ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמין.

ועל זאת תפילתנו, שישלח הקב"ה במהרה, את "אליהו הנביא זכור לטוב"!

